Хаҫатра ҫырнӑ хыҫҫӑн

Кама укҫа тӳлетпӗр, ҫавсем ответлӑ пулмалла та

Ку ҫырӑва Ҫатракасси ялӗнчи «Победа» урамра пурӑнакансем ыйтнипе ҫыратпӑр-ха. Эпир сире хамӑрӑн терт-нуша пирки пӗлтересшӗн. Тен пире хаҫат пулӑшаймӗ-ши тетпӗр.

Пирӗн урамра та чипер, халӑх шутлах водопровод тени пур-ха, анчах унӑн усси пӗртте ҫук. Ҫитменнине тата урамра ҫӑл тени те пӗрре те ҫук, шыв колонкисем ӗҫлемеҫҫӗ, халӑх шывсӑр чӗр нуша курать. Ҫапла вара терт тӳссе ҫу каҫрӑмӑр ӗнтӗ, хӗллехи вӑхӑтра епле пурӑнасси пирки шухӑшлатпӑр.

Шыв пӑрӑхӗсене пӑхса тата вӗсене юсавлӑ тытса тӑрассипе пӗтӗмпех «Свобода» хуҫалӑх ответлӑ, мӗншӗн тесен шывпа усӑ курнишӗн пирӗнтен хуҫалӑх укҫа-тенкӗ пуҫтарса тӑрать. Шывӗ пур-и, ҫук-и – пӗлтерӗшлӗ мар.

Район депутачӗн А. Сидюшкинӑн сӑмахӗсемпе («Ҫӗнтерӳ ялавӗн» кӑҫалхи 78-мӗш номерӗ) пӗртте килӗшместӗп. Шыв колонкисем ӗҫлеменнишӗн ял тӑрӑхӗ, район администрацийӗ, унӑн шухӑшӗпе, айккинче, халӑх хӑй айӑплӑ пек пулса тухать. Эпӗ те хӑй вӑхӑтӗнче Ял совет ӗҫтӑвкомӗнче 20 ҫул ӗҫлерӗм, председатель те пулнӑ, анчах та халӑха нихӑҫан та хурламан, ӳпкелешмен.

Ман шухӑш ҫапла: хура халӑх вӑл ӗҫлет, ӑна ертсе пыма вара тӳсӗмлӗ те таса чунлӑ ертӳҫӗ кирлӗ. Ҫапла вара вӑл халӑхшӑн хӑй тӗслӗх пултӑр. Чылай чиновник хальлӗхе пирӗн укҫашӑн кӑна ҫунать, ку вӑрттӑнлӑх мар.

Депутатсем ҫине ҫитрӗмӗр пулсан, депутат – халӑх тарҫи, тетпӗр пулсан, кунта пӗлтерӗш те ҫук мар. Кашни депутат хӑйӗн участокӗнчи йӗркелӗхшӗн ответлӑ та. Вӑл шутран халӑхӑн кӑмӑлне, ыйтӑвӗсене тивӗҫтерессипе те. Капла ӗҫлесен сире, пуҫлӑхсем, нихӑҫан та чыс пулмӗ.

Хамӑн шухӑша пӗтӗмлетсе тепӗр хут каласшӑн. Шывшӑн кама укҫа тӳлесе тӑратпӑр, ҫавсем юсавшӑн та ответлӑ.

Пурте лайӑх тетпӗр. Пӗрисем ӗҫлеҫҫӗ, теприсем укҫа илеҫҫӗ. Ун пек пулман, пулма та пултараймасть.

Леонид ШАПОШНИКОВ, Ҫатракасси ялӗнчи ӗҫ тата тыл ветеранӗ.

Ҫак ҫырури ыйтӑва эпир район администрацийӗн капиталлӑ строительство, архитектура тата пурӑнмалли ҫурт-йӗрпе коммуналлӑ хуҫалӑх управленийӗн ертӳҫине В.Г. Никитина патӑмӑр. Унӑн хуравӗ ҫапла пулчӗ:

– Малтанах манӑн сентябрӗн 25-мӗшӗнче «ҫавра сӗтел» хушшинче иртнӗ калаҫу патне таврӑнса А. Сидюшкин район депутачӗ ҫынсене активлӑрах пулма чӗнсе каланине аса илтерес килет. Пур чухне те ӗҫе пӗтӗмпех такам килсе туса панине кӗтсе лармалла мар, пуҫарулӑх тени те пулмалла-ҫке-ха ҫынсенче. Ҫыру авторӗ депутатӑн сӑмахӗсене, шел пулин те, ҫапла ӑнланманни курӑнать.

Ҫатракассинче ҫынсене шывпа тивӗҫтерессипе паянхи кун чӑнах та «Свобода» хуҫалӑх ответлӑ пулса тӑрать. Юлашки вӑхӑтра вара ку хуҫалӑхри пӑтӑрмахсем те, уй-хирсенчи тыр-пула вӑхӑтра пуҫтарса кӗртес тенипе те ҫак юсав ӗҫӗсем хыҫаларах юлчӗҫ пулӗ. Анчах та хуҫалӑхпа пӗрлех ял тӑрӑхӗн администрацийӗн те ҫак ӗҫе хутшӑнса юсав ӗҫӗсене пӗрле килӗштерсе йӗркелесе пымалла, ҫынсен тухса тӑракан ыйтӑвӗсене хурав памалла. Ҫыру авторӗ хӑй те вырӑнти депутатсен тивӗҫӗсене аванах палӑртса хӑварнӑ.

Шывпа усӑ курнишӗн укҫа тӳлени вӑл – йӗркеллӗ пулӑм. Акӑ инҫе каймалла та мар, Шупашкарта магазинсенче шыв пысӑк савӑтсенче сутнине курнах ӗнтӗ. Ахаль шыв кӑна. Ӑна вара ҫынсем укҫа парсах илеҫҫӗ-ҫке (хакӗ вӑтамран тӑватӑ тенкӗ). Вӗсем шывпа усӑ кураҫҫӗ. Пирӗн патра вара 1 кубла метр шывшӑн тӳлемелли хак вӑтамран 8 тенкӗпе танлашать. Анчах та хальлӗхе шыв счетчикӗсем лартманнипе шыв кам мӗн чухлӗ юхтарас тет, ҫавӑн чухлӗ юхтарать. Перекетлӗх пирки ытлах шутламастпӑр-ха.

Ентешӗмӗре асӑнса

Андрей Трофимович Петокки (Петухов)

Тӑван поэзин садне ҫӗнӗрен ҫӗнӗ чечексем лартма ӗмӗтленнӗ, анчах юррисене вӗҫлеймесӗр паттӑрсен вилӗмӗпе вилнӗ чӑваш поэчӗсем хушшинче Андрей Петокки хӑйне уйрӑм паллӑ йӗр хӑварнӑ.

Андрей Тимофеевич Петокки 1905 ҫулхи юпа уйӑхӗн 7-мӗшӗнче Муркаш районӗнчи Ахмане ялӗнче хресчен ҫемйинче ҫуралнӑ. Андрей Петокки литература ӗҫне 20-мӗш ҫулсенчех тытӑннӑ. Чӑвашла та, вырӑсла та нумай ҫырнӑ вӑл. Петокки пултарулӑхӗнче ял тематики пысӑк вырӑн йышӑнать. «Ушкӑн ҫулпа», «Ферма», «Сарӑ тулӑ» тата ытти очерксемпе калавсенче, сӑвӑсенче ял ҫыннин шухӑш-кӑмӑлне палӑртнӑ, ял пурнӑҫӗ ҫӗнелсе пынине кӑтартса панӑ автор.

Хӑй пурӑннӑ чухне хӑйӗн сӑввисемпе поэмисен икӗ кӗнекине кӑларма ӗлкӗрнӗ: «Ҫирӗм иккӗ» (1932 ҫ.), «Вунӑ ҫул» (1936 ҫ.).

Литературӑра самаях пысӑк та хӑюллӑ утӑмсем тӑвакан Андрей Петоккие 1932 ҫулта Шупашкара чӗнсе илеҫҫӗ те малтан «Сунтал» журналӑн редакторне лартаҫҫӗ, унтан чӑваш писателӗсен союзӗн правлени председателӗ пулма суйлаҫҫӗ.

1937 ҫулта поэт тӗрлӗ сӑлтавсене пула Куйбышев хулине куҫса каять. Унта вӑл краеведени музейӗнче наука сотрудникӗ пулса ӗҫленӗ. Поэт К. Ивановӑн «Нарспи» поэмине вырӑсла куҫарса уйрӑм кӗнеке пичетлесе кӑларнӑ.

Тӑван ҫӗршывӑн Аслӑ вӑрҫи пуҫлансан, 1941 ҫулхи июлӗн 7-мӗшӗнче фронта тухса кайнӑ. Стрелковӑй дивизире взод командирӗ пулса ҫапӑҫнӑ. Тепӗр ҫулхинех, апрелӗн 18-мӗшӗнче, паттӑрсен вилӗмӗпе вилнӗ. Ӑна Смоленск облаҫӗнчи Селище ялӗ ҫывӑхӗнче пытарнӑ.

Андрей Петоккие асӑнса 1964 ҫулта О. Отачкинапа М. Петрова унӑн «Сӑвӑсемпе поэмӑсем» ятлӑ тепӗр кӗнекине кӑларма пултарнӑ.

2005 ҫулта вара Андрей Петокки ҫуралнӑранпа 100 ҫул ҫитнине халалласа Чӑваш патшалӑх гуманитари ӑслӑлӑх институчӗн ертсе пыракан наука сотрудникӗ Г. Дегтярев тӑрӑшнипе Петокки ҫырнисен пуххи пичетленсе тухрӗ: «Андрей Петокки (поэт кун-ҫулӗпе пултарулӑхне ҫӗнӗлле ӑнланни)».

Андрей Петокки паянхи кунччен пурӑннӑ пулсан чӑваш литературине сахал мар кӗнекесемпе пуянлатнӑ пулӗччӗ. Унӑн ҫуралнӑ кунӗнче Москакассинчи вӑтам шкулта вӗрентекенсемпе ачасем Ахмане ялӗнчи палӑк умне поэта чыслама пуҫтарӑнчӗҫ. Истори предметне вӗрентекен О.И. Тарасов ентешӗмӗрӗн пурнӑҫӗпе пултарулӑхӗ ҫинчен сӑмах хускатрӗ, шкул библиотекарӗ Г.А. Тимофеева поэтӑн кун ҫути курнӑ кӗнекисемпе паллаштарчӗ, чӑваш чӗлхипе литературине вӗрентекен И.И. Пушкина Петоккин сӑвӑсене вуласа пачӗ. Вӗрентекенсем палӑк умне поэта асӑнса чӗрӗ чечек ҫыххисем хучӗҫ.

Тӑван ҫӗршывӑн Аслӑ вӑрҫинче пуҫ хунӑ пирӗн Андрей Петокки яланах пирӗнпе пӗрле: вӑтӑр ҫиччӗре чухне те, ҫӗр ҫултан иртсен те...

Кристина СУМИНА.
Москакассинчи вӑтам шкул.

Пирӗн хушӑрах вӗсем

Йывӑрлӑхсем умӗнче пуҫне усман

Ӗмӗр сакки сарлака, теҫҫӗ. Сакки сарлака пулӗ те, анчах ҫын пурнӑҫӗ питӗ хӑварт иртет. Ҫитменнине кашнийӗнех тӗрлӗрен вӑл.

Сире манӑн паян хура-шурне сахал мар курнӑ, ҫирӗп кӑмӑллӑ, чӑтӑмлӑ хӗрарӑмсенчен пӗринпе – Т.Я. Углевапа паллаштарас килет.

Вӑл – пенсионерка, ӗҫ тата тыл ветеранӗ. 1929 ҫулхи октябрӗн 13-мӗшӗнче Киров облаҫӗнчи Перескаковӑра ҫуралнӑ. Вӑл вӑхӑтра ӳснӗ ытти ҫынсенни пекех, унӑн та ачалӑхӗ ҫӑмӑл пулман. Шкулта та виҫӗ класс ҫеҫ вӗренме май килнӗ. 13 ҫултах ашшӗсӗр тӑрса юлнӑ. 4 ҫул ама ҫури амӑшӗпе пурӑннӑ.

Ҫамрӑк Таисия 17 ҫула ҫитсен Инҫет Хӗвел тухӑҫне, ҫар службинче тӑракан пиччӗшӗ патне пурӑнма кайнӑ. Унтах чӑваш каччипе тӗл пулса пӗрлешнӗ. Хыҫҫӑн Муркаша пурӑнма куҫса килнӗ. Ку вӑл 1949 ҫулта пулнӑ. Таисия Яковлевна кунта килнӗ хыҫҫӑн унӑн мӑшӑрӗ татах тепӗр 3 ҫул службӑра тӑнӑ. Ялти пур ӗҫе те пултарнӑ вӑл. 1970 ҫулта ҫӗре кӗнӗ.

Ҫак кунсенче 80 ҫул тултарнӑ пенсионеркӑн тӗрлӗ ҫӗрте ӗҫлеме тивнӗ. Мӑшӑрӗпе пӗрле колхоз стройкинче те вӑй хунӑ, пӗрремӗш номерлӗ столовӑйра кочегар та, Йӑла суртӗнче, перекет кассинче, Патшалӑх банкӗнче техничка та пулнӑ. Кирек хӑҫан та вара шаннӑ ӗҫе ответлӑха туйса пурнӑҫланӑ.

Сӑмах май каласан, Таисия Яковлевнӑн пиччӗшӗ Фокей Совет Союзӗн Геройӗн ятне тивӗҫнӗ. Ӑна вилнӗ хыҫҫӑн Ленин орденӗпе наградӑланӑ. Саккӑрмӗш хут аманнӑ хыҫҫӑн йывӑр сурансене пула пурнӑҫран уйрӑлнӑ. Ӑна Берлинтах пытарнӑ.

Ҫынсем хушшинчи хутшӑнусем, пурнӑҫ ҫине пӑхасси вӑхӑт иртнӗ май улшӑнсах пыраҫҫӗ. Паянхи ҫамрӑксем тӗлӗшпе те ҫакна палӑртмалла. Хальхи вӑхӑтра 5 е ытларах ача ҫуратакансем ҫукпа пӗрех. Ачасем вара – пирӗн пуласлӑх, малашлӑх. Таисия Яковлевна мӑшӑрӗпе 9 ача ҫуратса пӑхса ӳстернӗ. Телее пурте йӗркеллӗ пурӑнаҫҫӗ. Кашниех мӑшӑрлӑ, пӗр-пӗринпе килӗштереҫҫӗ. Т. Углеван тӳпи ҫакӑнта пӗчӗк мар. Ачисене вӑл мӗн пӗчӗкрен ӗҫе хӑнӑхтарнӑ.

Аслӑ хӗрӗ Надежда 1950 ҫулта кун ҫути курнӑ, тӑххӑрмӗшӗ Людмила 1970 ҫулта ҫут тӗнчене килнӗ. Халӗ Т. Углева виҫҫӗмӗш ачипе, Зинӑн ҫемйипе пурӑнать.

Йышлӑ, туслӑ ҫемьесенче йыш та хушӑнсах пырать, ҫамрӑк ӑру та хунать. Хальхи вӑхӑтра Т. Углеван мӑнукӗсем 25, вӗсен ачисем – 20, мӑнукӗсен мӑнукӗсем – 2. Кашниех вӗсенчен пурнӑҫра хӑйӗн вырӑнне тупма тӑрӑшать.

Сакӑрвунӑ ҫул тултарнӑ ӗҫ тата тыл ветеранне – Таисия Яковлевна Углевана 9 ачипе вӗсен мӑшӑрӗсем, мӑнукӗсемпе вӗсен ачисем, мӑнукӗсен мӑнукӗсем пӗтӗм чун-чӗререн, ӑшшӑн саламлаҫҫӗ, пурнӑҫра мӗн пур ыррине кӑна сунаҫҫӗ.

А. ЧЕРНОВА.

Литература викторини

«Ҫӳретпӗр Ҫеҫпӗл ҫулӗпе»

Чӑвашсен паллӑ поэчӗ, художникӗ, драматургӗ, кусаруҫи, силлабо-тоника сӑвӑ виҫине пуҫарса яракан тата общество деятелӗ Ҫеҫпӗл Мишши ҫуралнӑранпа 110 ҫул ҫитнине халалласа 2009 ҫулхи чӳк уйӑхӗн 16-мӗшӗнче районти культура учрежденийӗсенче тӗрлӗ мероприятисем ирттерме палӑртнӑ. «Муркаш районӗн ял хутлӑхӗсем хушшинчи тӗп библиотека» муниципаллӑ культура учрежденийӗ хӑйӗн кӗске ӗмӗрне кӗрешӳре ирттернӗ генилле поэт пурнӑҫне тӗрлӗ енлӗн те туллин тишкерес тата ҫамрӑк ӑрӑвӑн ун ҫинчен нумайрах вуласа пӗлес туртӑмне аталантарас, илемлӗ тӑван литература сӑнарлӑхне ӳсса парас тӗллевпе «Ҫӳретпӗр Ҫеҫпӗл ҫулӗпе» литература викторини ирттерет. Викторинӑна шкулсенче 6-11 классенче вӗренекенсем хутшӑнма пултараҫҫӗ. Ӗҫсене авторӑн ҫуралнӑ вырӑнне, ҫулне, ячӗпе хушаматне тата ашшӗ ятне, хӑш класра, шкулта вӗреннине кӑтартса Муркашри тӗп библиотекӑна 2009 ҫулхи чӳк уйӑхӗн 10-мӗшӗччен ҫитерсе памалла. Ҫӗнтерӳҫӗсене дипломсемпе парнесем кӗтеҫҫӗ. Тӗплӗнрех 62-6-36 телефонпа шӑнкӑравласа ыйтса пӗлме пулать.

1. Хӑҫан тата ӑҫта ҫуралнӑ чӑвашсен паллӑ поэчӗ Ҫеҫпӗл Мишши?

2. Ҫеҫпӗл Мишшин чӑн хушамачӗ.

3. Ҫеҫпӗл Мишши ҫырнисен малтанхи пуххи хӑҫан тата мӗнле ятпа пичетленсе тухнӑ.

4. Ҫеҫпӗл Мишши йӗркеленӗ сӑвӑ виҫи.

5. Ҫеҫпӗл премийӗн чи пӗрремӗш лауреачӗ.

6. Ҫеҫпӗл Мишши ҫинчен ҫырнӑ «Тӑм ӳкнӗ ир» кӗнеке авторӗ.

7. Ҫеҫпӗл Мишши хӑҫан тата ӑҫта пӗрремӗш хут «Ҫеҫпӗл» псевдонимпа пичетленнӗ?

8. «Ҫеҫпӗл» роман авторӗ.

9. «Ҫеҫпӗл» картинӑсен авторӗсем.

10. А. Асламасӑн «Ҫеҫпӗл» опери валли хатӗрленӗ декорации эскисӗсен авторӗ кам.

11. Ҫеҫпӗл Мишши амӑшӗн портретне кам тата хӑҫан ӳкернӗ.

12. Ҫеҫпӗл Мишшин чи ҫывӑх тусӗ.

13. Пулас ҫыравҫӑ хӑҫан тата ӑҫта пуҫламӑш пӗлӳ илнӗ.

14. Мӗнле сӑлтавпа Ҫеҫпӗл Мишши 1917 ҫулта Теччӗ хулине ҫитет.

15. «Ҫеҫпӗл» кинофильмра Ҫеҫпӗл Мишши рольне выляна артист.

16. Ҫеҫпӗл Мишшин пултарулӑх тапхӑрӗсене хронологи йӗркипе ҫырса тухӑр.

17. Ҫеҫпӗл Мишшин Киев тапхӑрӗнчи сӑввисем.

18. Ҫак йӗркесене Ҫеҫпӗл Мишшин хӑш сӑввинчен илнӗ:
«Пулӗҫ ӗмӗрлӗх илемлӗ
Сӑвӑ-юрӑсем.
Пулӗҫ аслӑ, ҫивӗч ӑслӑ
Кӗнекеҫӗсем»?

19. Ҫеҫпӗл Мишшине хӑҫан тата ӑҫта пытарнӑ.

20. «Пирӗн Ҫеҫпӗл» ачасен пултарулӑх ӗҫӗсем (сӑвӑ, калав, эссе, сценари, ӳкерчӗк, электронлӑ презентаци тата ытти те).

Э. ДИМИТРИЕВА,
районти тӗп библиотекӑн инновациллӗ методика секторӗн ертӳҫи.

Вулакан шухӑшӗ

Аркатасси тӑвасси мар

Иртнӗ ӗмӗрӗн 90-мӗш ҫулӗсенче ҫӗршыва аркатнӑ май пур ҫӗрте те ҫӗнӗ хуҫасем фабрикӑсемпе заводсене ҫӗмӗрчӗҫ. Ученӑйсем шутласа кӑларнӑ тӑрӑх, 20 пин завода тӗпӗ-йӗрӗпе пӗтернӗ. Пирӗн районта та усӑ курма май пур ҫӗрте ҫурт-йӗре аркатнӑ тӗслӗхсем туллиех пулчӗҫ. Тӗслӗхрен, Москакассинчи ачасемпе ҫамрӑксен спорт шкулӗн ҫуртне тӑвас ҫӗрте В.Г. Гаврилов ырми-канми тӑрӑшрӗ. Столовӑйпе кухньӑна шывпа газ кӗртсе юлчӗҫ. Мунчапа сауна туса хуҫасем пӗрре-иккӗ кӗрсе ҫӑвӑнма ӗлкӗрчӗҫ кӑна – тӗпӗ-йӗрӗпе аркатрӗҫ.

Кӑпас шкулӗ ҫӗршывӗпе чапа тухнӑччӗ. Шкул ВДНХна хутшӑнса наградӑсем илчӗ хӑй вӑхӑтӗнче. Чӑваш Республикин тава тивӗҫлӗ учителӗ Р.Л. Матюкова ертсе пынипе пӗчӗк шкулта 250 ама кролик ҫитӗнтереттӗмӗр. Ашне ачасем ҫиетчӗҫ, тирне сутаттӑмӑр. 13 гектар ҫинче туса илнӗ продукцие сутса мӗн-мӗн кӑна туса лартман: тракторсем валли гараж, вӑкӑрсем валли вите, кроликсене валли ферма, мунча. Пирӗн пек теплица вара республикипе пулман...

Иртнӗ эрнере Юнкӑ салине ситме тӳр килчӗ. Чун хурланчӗ...

В. Илугин тӗп инженер чухне «Новая Юнга» колхозра Раҫҫей шайӗнчи семинарсене ирттернӗ. Мӗн тери чаплӑ трактор паркӗччӗ. Аркатнӑ. А. Васюхин председатель чухне пур енчен те лайӑх правлени ҫуртне турӗҫ. Ҫав ҫурта **(сӑн ӳкерчӗкре)** такамсем аркатма тытӑннӑ. Кам ирӗк панӑ? Никам та пӗлмест. Юнкӑ ял тӑрӑхӗн пуҫлӑхӗ С.В. Ермаков та тулли хурав параймасть.

«Новая Юнга» колхозӑн ҫӗрӗсем муниципалитета куҫман-и? Кам ҫак ҫурта сутса пуять? Мӗншӗн йӗркеллӗ ҫурта сӳтме йышӑннӑ? Кам хурав парать-ши?

О. ТАРАСОВ.
Муркаш ялӗ.